

Ристо КОВИЈАНИЋ

БАР И БАРАНИ У КОТОРСКИМ СПОМЕНИЦИМА XIV ВИЈЕКА

Бар је у XIV вијеку припадао држави Немањића, до 1371, а послије држави Балшића. Имао је своју градску самоуправу и свој статут; ковао је свој новац. Велико вијеће било је законодавно, а Мало вијеће управно тијело; извршни орган власти била је градска управа, кнез, бираи обично за један-два мјесеца, и три судије, бирани за једну годину. Управно-судске списе писао је градски нотар на латинском језику, дајући им озаконјену званичну форму јавних исправа. Ти списи, који би били драгоцени за историју Бара и Зете, нијесу сачувани.

Которски писани споменици XIV вијека, судско-нотарски списи, сачувани су само из два кратка периода, из 1326—37, и из 1395—1400. године. Према томе, которски писани извори овога стољећа нијесу издашни. Подаци о Бару и Баранима из ових осамнаест година XIV вијека доста су оскудни; али, утолико су драгоценији што барски градски списи нијесу сачувани.

У доба Немањића, према сачуваним архивским изворима, везе Котора с Баром и Улцињем биле су живе и развијене у свим привредним токовима, нарочито у поморском трговачком саобраћају. Исто тако и са скадарским пристаништима на Божани, Светим Николом и Светим Срђем.

У доба Балшића тога је било много мање. Узрок су затегнути односи између Котора и Балшића, који су стално настојали да завладају Котором, успијевајући да завладају његовом околином и посвоје његове посједе у Грбљу, добијене повељама Немањића. Зато се, као што ћемо видјети, у поменутом шестогодишњем периоду из доба Балшића помињу углавном само они Барани који су настањени у Котору.

I

ПРВИ ПЕРИОД (1326—37). У овом времену, од Барана се највише помиње Илија Загури, Истакао се као јак привредник, и убрзо ушао у ред которске властеле. Његов унук Илија Стефанов (у. 1492) био је члан Малог вијећа, више пута судија и

аудитор, градски адвокат. Био је у сродству с породицом Бућа-Протовестијар и са Црнојевићима. Лауренције Загури истакао се у одбрани Котора (1503); његов брат **Фрањо** (у. 1516) био је више пута судија. Илија Фрањов (у. 1557), ујак најснажнијег которског пјесника-хуманисте, Ивана Бона-Болириса, био је пјесник, човјек образован и књижевне културе, по свој прилици ђак Падованског универзитета; врло богат, имао је своје маслињаке и у Бару, које је завјештао барским сиромасима. Трифун Лауренцијев, члан Вијећа умољених, био је изасланик у Венецију (1553); а Јеролим Загуровић (у. око 1570), братучед пјесников, био је штампар ћирилских књига у Венецији, настављач рада Божидара Вуковића Подгоричанина. Тамо су остали његови синови Иван и Анђел, који су одржавали породичне везе с которским Загуровићима.

Илија Николин Загуровић из Бара (*Helia filius Nyscolai Sagurri de Antibari*) задужио се у трговачком пословању, 12. септембра 1326, код которског властелина Ивана Главати 600 перпера венецијанских, с обавезом да га подмири до Божића. — Послије пет година, 31. јула 1331, Главати је продао Илији Загури (*Elie Sagurio de Antibaro*) са 600 перпера брсковских „крстатих“ (*urepereros de cruce*) свој виноград на Прчању (I: 19, 198).

Которски обућар Братоња опуномоћио је 21. маја 1327, Илију Загури из Бара (*Eliam filium Sagur de Antibari*) да му посвршава неке послове у Бару, а нарочито да му поврати слугу Микоја (*famulum meum nomine Musoye*), који је, по свој прилици, био Баранин, примљен да га служи и изучи обућарски занат (I: 77).

Брата Паскоја Бугона и њени синови, Павле и Иван, унајмили су за шест година, 14. јуна 1331, Илији Загури своју кућу у Котору, између куће Петрахе и куће Срђе Гони. Станарину су примили унапријед, с обавезом да Илији плате за сваку годину по 24 перпера ако би му кућа била одузета прије уговореног рока. — Истовремено, Брата је са синовима позајмила од Илије Загури 50 перпера венецијанских за шест година; у случају да му не врате дуг до одређеног рока, Илија може задржати кућу за себе као да је купио. Уговор је склопљен пред судијом Паскојем Марголовићем (Пасквалићем), аудитором Трифуном Бућом и свједоком Андријом Урсаковим Бугоном. Написао га је градски нотар Пиетро Савињанин (I: 181, 182).

Илија Загури из Бара (*Elia Sagurii de Antibaro*) позајмио је, 7. јула 1331, клерику Домањи Николину Главати и брату му 33 перпера брсковска (*de cruce*), да га подмири до ускршњег поста, у противном да плати „6 за 5“ (20%) као глобу. — Крајем јануара 1332, Илија се задужио код Франћеска Скарпација (*Scarpatio*) из Венеције 1000 перпера венецијанских, да га подмири за два мјесеца (I: 189, 245).

У овом последњем случају радило се о неком замашном трговачком обрту, вјероватно о испоруци рудног блага (олова и-

ли бакра, сребра и злата). Судаћи по начину ондашњег пословања, Скарпачо је дао Илији толики износ новца (вриједност 100 волова) за набавку рудног блага из Србије. Он је, вјероватно, из венецијанске породице Карпачо (Carpaccio), из које је познати сликар Виторио Карпачо (1455—1525). Докуменат свједочи да је Загури био јак привредник и да је уживао велико повјерење и изван Котора и Зете.

Которски ђакон Драго, управитељ цркве св. Луке (сазида-не 1195, „за владавине краља Вукана и великог жупана Немање“), унајмио је, 16. фебруара 1332, Илији Загури из Бара (Elie Çagurri de Antibaro) црквену кућу која је припадала Марину Мекси за 70 перпера. — Петар Нуџијев Главати остао је, 28. јула 1332, дужан Илији Загури 36 перпера, да га подмири до Духова. — Послије неколико дана, 3. јула, Марин Јарти и Грубе Живоња из Котора остали су дужни Илији 265 перпера венецијанских, да га подмире по обављеном путовању, до три мјесеца. Обје признанице овјерио је Трифун Бућа, судија, и Иван Дабром, аудитор (I: 250; I—2: 8, 9).

Исте године, 11. августа, Илија се оженио Ружом, кћерком которског властелина Нуџија Гиле, који је с њим склопио брачно-миразни уговор (ego Nutius Gille de Cataro canonice contraheo matrimonium cum Elia Nycolai Çagurri de Antibaro dans sibi filiam meam nomine Rosam in suam legitimam uxorem). Ружа је од оца добила у мираз (према сбичају которске властеле) 1000 перпера и 50 асагија злата, доњу и горњу постављену хаљину (гварнакију) од скерлета, тунику, још једну постављену и топлу гварнакију, огртач од скерлета и капут од свите саје, бунду од крзна „куне златке“, један кондир и једну слушкињу (unam tunicam et unum guarnacolum de scarleto. et tunicam et guarnachiam boni Çaloni fornitam in fregis et mantellum scarleti et mantellum saye et grossomia de cone slatche. et unam çuppam de cendado et ancilam). Илија је изјавио пред судом да је све то примио. Уговор је озваничио Марин Голија, судија (I—2: 14).

Петар Катена и Марин Мекса продали су Илији Загури из Бара, 12. октобра 1332, за 350 перпера виноград у Тивту који је раније припадао Марину Гамбе, а који граничи виноградом удове Марина Гамбе и потоком (cum Potoc). — Истога дана, Илија је дао признаницу Петру Катени да му је дужан 175 перпера, да га подмири за годину дана. — Мјесец дана доцније, 9. новембра, Илија Загури Баранин уступио је магистру Марину Баранину, которском љекару-хирургу (magistro Marino de Antibaro, medico in cirusia), једну нотарску исправу, која се односи на кућу Груба Стругоње, код цркве св. Трипуна, заложену за дуг (I—2: 27, 27, 39).

Фрањо и Марин синови Русина Славице (de Slaviçe) задужили су се, 7. децембра 1332, код Илије Загури Баранина 12 перпера. И поново, 4. јануара 1333, перпера 15, да га подмире до Ускрса. — Послије недјељу дана, 15. јануара, Илија Загури ос-

тао је дужан Стипу Соркочевећу (de »Surgo« — Sorgo) из Дубровника 75 перпера венецијанских, да га подмири у дукатима за мјесец дана. — Никкола син магистра Томе задужио се, 26. фебруара 1333, код Илије Баранина 130 перпера, да га подмири до краја априла. — Сјутрадан, Илију је у свему подмирио златар Мишко. Признаницу је озваничио Трифун Бућа, судија, и Паскоје Мартолов, аудитор (I—2: 45, 53, 53, 66, 66).

Илија Загури Баранин обавезао се, 14. јула 1383, Луки Климову из Улциња (Luce Clima de Dulcigno) да му плати 268 перпера, и 4 динара након четири мјесеца. Биће то дуг Барана: Тодора Брича, Марка ДOME и Палма Гринце, који Илија преузима на себе (ego Elia Çagurri de Antibaro confiteor quod illud debitum de Antibaro quod est super Theodorum de Bricco et super mater Dome et super Palmam Grince), према признаници коју посједује Лука Климов (I—2: 91, 91).

Климо (Климент) Црнаш из Улциња био је цариник у вријеме краља Душана. Своје трговачко пословање развијао је у Зети и Србији. И његов син Лука био је јак привредник. Само за неколике године, они су у которску трговину уложили преко 8.600 перпера (вриједност преко 860 волова). Од Илије Загури имали су удио соли. Пословали су с Трифуном Бућом и Петром Катеном, такође са италијанским привредницима, понајвише с Беланђелом из Венеције. Трговали су и рудним благом из српских рудника. Климо је имао кућу у Котору, поред куће Трифуна Буће, коју је уступио Михаилу Бући и његовој жени Слави у размјену за њихову кућу у Улцињу.¹

Године 1335, Илија Загури Баранин помиње се више пута. Заједно с Беном Бише (Biste Prumuti) подмирен је, 24. марта, од Радоја златара (који набавља сребро и злато из Србије) са 444 перпера венецијанска. — Послије мјесец дана (19. IV) остао је дужан Георгију Содерини из Фиренце (Georgio Soderini de Florentia) 100 перпера брсковских (urepereros de cruce), да га подмири до краја маја. — У даљем трговачком пословању, Загури је овом Флорентинцу био дужан (2. јула) 2000 перпера, да га подмири до краја августа, послије обављеног путовања. Признаницу је овјерио Трифун Бућа, судија (I—2: 171, 326, 348).

Овај већи износ новца, очигледно, Загури је примио од Флорентинца за набавку рудног блага, олова, бакра или сребра, из Брскова или Трепче. — Бише Прумути био је сестрић Тома Павла Томшина Драга. Отуда се Бише нашао у Штимљу на Косову, приликом смрти свога ујака, који је заједно са својим рођаком Трифуном Бућом био на двору Дечанског. Они двојица узели су у своје друштво Бишу. И он је развијао своје трговачке послове у Србији. Имао је имање у Брскову. Трговачке везе имао је с Дубровчанима, Задранима и Млечанима. По налогу

¹ Р. Ковијанић, *Вита Которанин неимар Дечана*, Београд, Нолит, 1962, 118—19.

краља Душана испоручивао је неке ратне справе за Србију. Грубе Биштетић био је изасланик ка цару Душану, заједно с Михаилом Бућом (1351).²

Илија Загури Баранин купио је, 8. јуна 1335, кућу Утеше удове Домање и њене кћери Доче, за 600 перпера венецијанских. Налазила се у Котору иза цркве св. Јакова код ложе. Уговор су овјерили судија и аудитор Марин Голија и Михаило Бућа (I—2: 336).

Из документа од 29. маја 1336. види се: да је Илија Баранин примио од Јована Салве, званог »De sancto Severino«, 41 и 1/2 златни дукат „добре мјере“, да га подмири за два мјесеца. Вјерватно, и овдје се радило о испоруци рудног блага (I—2: 379, 385 ?).

Илија Баранин позајмио је Јунију Каџићу (Качићу?) и његовом сину Николи, 15. јануара 1337, перпера 210 за годину дана. — Сјутрадан, Илија је дао обавезу Николету Балдели из Венеције да ће му исплатити 237 перпера венецијанских дуга након два мјесеца, по обављеном путовању. Признаницу су овјерили: Паскоје Мартолов („Бартолов“), судија, и Михаило Бућа, аудитор (I—2: 326, 326).

Сређином јануара 1337, Милосава Славенка обавезала се да буде слушкиња Илији Загури, и да служи доживотно њему и његовом дому (ego Miloslava sclava confiteor me esse ancilam et serva Elie Čagurride Antibaro obligans me sibi et suae domui servire ut docet tempore vite mee). — Истога дана, на исти начин, дала је обавезу и Славенка Радослава (Radoslava sclava). Уговор су овјерили Марин Мекса, судија, и Михаило Бућа, аудитор (I—2: 326, 326).

Рад овог истакнутог приморског привредника не може се даље пратити, јер недостају извори за даљих пет деценија. За поменутих дванаест година (1326—37), Илија Загури се обогатио у Котору. То се види по његовом трговачком пословању с домаћим и италијанским привредницима, по великим износима новца које је улагао у промет, по држању више слушкиња, по куповини винограда и кућа, које су, судећи по цијенама, биле двоспратне или троспратне палате, са украшеним порталима, прозорима и балконима.

Други истакнути Баранин који је једно вријеме живио и радио у Котору био је магистар Марин Баранин, которски лекар-хирург (magister Marinus de Antibaro, medicus cirusicus in Cataro). Њему је, 6. јула 1334, Грубе Стругоња за позајмљених 100 перпера венецијанских заложиле своју кућу на Тргу св. Трипуна, између куће Савиних синова и куће цркве св. Трипу-

² Исти, *Фра Вита Рањина (de Ranepa) a не Равењанин (de Rauena)*, Прилози за књижевност, XXVIII, св. 1—2 (1962), 43.

на, за двије године, под условом да се на новац не плаћа камата, нити за кућу станарина. — Овај уговор продужен је 26. јуна 1336. за још шест година, под истим условима; али, ако Грубе не врати позајмљени новац до уговореног рока, кућа је имала прећи у власништво хирурга Марина као да је купљена (I—2: 39, 116, 385).

Ово је, неоспорно, лекар Менча Баранин (*Mença Antibaranus, medicus*) којег помиње Јиречек. По Јеремићу и Тадићу, он је 1330. лијечио кћер златара Мартола у Дубровнику. Можда је и тада био лекар Котора.³

Трећи истакнути аБаранин свога времена који је (једно вријеме) живио и радио у Котору био је мајстор Драгош Иванов (или Другош), клесар, „каменар“, који је у приморској екипи Вите Которанина свакако учествовао у зидању Дечана (1327—35). Оженио се, 27. јуна 1336, Которанком Белом, кћером Брате, сестром ђакона Вала, званог „Сас“ (*diaconus Valius dictus Sassus*), који је у име своје сестре, заједно с мајком, склопио брачно-миразни уговор с „Другошем“ Ивановим из Бара, клесаром, дајући му сестру Белу за жену (*cum Drugossio Ivanni de Antibaro, camenario, dans sibi sororem meam nomine Bella pro suam legitimam uxorem*). Донијела му је у мираз: кућу на Крепису (узбрдни дио града), испод цркве св. Петра, доцније св. Андрије (*s. Andreas de Crespis*), поред куће свештеника Ивана Константина, и виноград у Лепетанима. За остали дио мираза Вал му је дао признаницу да ће га подмирити. — Исте године, Драгош (*Dragossius*) Иванов и мајстор Петар, „зет Радоглава“, склопили су уговор са старјешином манастира св. Бенедикта, свештеником Василијем Паскоја Мартолова (братом протовестијара Груба) и Марином Мексом, судијом, старатељем поменутог манастира, да цијеле године раде на манастиру за 90 перпера. — Фебруара 1337, каменар Драгош (*Drago camenarius*) јавља се као јемац за Ђона Матијева из Бара (I—2: 379, 379, 250, 334).⁴

Претпостављамо: да је мајстор Драгош (Драго) син Ивана Баранина настањеног у Котору, који се помиње 1427.

Иван Баранин (*Johannes Baranin*) жалио се суду на Петра Белеца, 11. јануара 1333, да му није предао 26 перпера за коња, које му је по њему послао Грубе Вели. Грубе се заклео да је новац предао Петру, и суд је наредио оптуженом да новац преда Ивану у року од петнаест дана. — Неколике године прије тога, крајем маја 1327, которски златар Милослав Радогостов из Будве оженио се кћером Ивана Баранина (по свој прилици сес-

³ Јиречек, *Историја Срба*, I, 309, II, 314; Јеремић—Тадић, *Прилози за историју здравствене културе старог Дубровника*, II, 1939; Ковијанић—Стјељчевић, *Културни живот старог Котора*, II, 1957; Мијушковић—Ковијанић, *Грађа за историју српске медицине*, САНУ, 1964.

⁴ Р. Ковијанић, *Вита Которанин неимар Дечана*, 234—5.

тром мајстора Драгоша). У исто вријеме, Милослав се помиње као зет Ивана Баранина (*gener Johannis Baranin*), приликом његове подмире дуга Грубу Орси (I: 278, 20, 78).

Ђон Матијев из Бара ступио је, 15. фебруара 1337, код ковача Николе (Станкова из Спичча), да служи вјерно и учи ковачки занат (*ego Jon Mathei de Antibaro loco me cum magistro Nycolao ferrario ad serviendum fideliter. in arte predicta*) за седам година, да га мајстор храни, одијева, научи свом занату и да му на крају дâ алат, као што је уобичајено. За Ђона је јемчио Драгош Иванов из Бара, „каменар“. — Которски ковач Михаило опуномоћио је, 16. новембра 1337, своју жену Добру у Бару (*uxor mea Dobre in Antibaro*) да може продати или отуђити на који било начин све што хоће од њихове имовине у Бару (I—2: 334; I: 115).

Стефан Баранин (*Stephanus Antibarensis*) намјестио је свога рођака Константина код (свештеника) Марџија, 5. новембра 1327, да му служи двије године вјерно и без преваре (*quod serviat sibi fideliter sine fraude*) за храну и одјећу; а за трећу годину службе учинили би нову нагодбу. Уговор су овјерили Трифун Јаковов (Пасквалић), судија, Тодор Гиге, аудитор, и Тодор Гиманои, свједок (I: 111).

Малој браћи у Бару (*fratribus minoribus de Antibaro*) и цркви св. Марије у Улцињу завјештао је по десет перпера за мисе Василије Матијев, који је, 22. октобра 1327, предао свој тестамент которском нотару да му дâ званични облик и унесе у књигу. Између осталог, завјештао је: да му ниједан которски свештеник не буде на сахрани (јер их је папа тада био искључио из цркве), али, кад буду ослобођени искључења да сваки добије по шест перпера за мисе; дио своје имовине завјештао је которским црквама и которској малој браћи (I: 110—11).

Гвидучије из Анконе, становник Бара (*Guidicius de Ancona, habitator Antibari*), задужио се, 21. маја 1330, код Винџијана из Венеције 114 перпера венецијанских за предстојеће путовање, да га подмири за три мјесеца. — Истога дана, задужио се код Јакомела Белаусел из Венеције 273 перпера венецијанска (161, 161).

Од Тодора Николина Балаци (*Balata*) из Бара (*a Theodoro quondam Nycolai Balatii de Antibaro*) био је потпуно подмирен, 26. јануара 1332, которски трговац Марко Квинтавало из Венеције (I: 242).

Од Сига Сање из Бара (*a Sygo de Sagne de Antibaro*) био је подмирен у свему Андреола Венеџијан из Венеције, 27. јануара 1332, у присуству судије Василија Салве и аудитора Трифуна Вуће (I: 244).

Ђакон Дома Валов, Петар Лукин, Јуније Спан, Менча зет Гембеш/а, Менча Цервац и Вал Абрајев, сви из Бара (*Dome de Vale et Petrus Luce et Junius de Span et Mençe gener de Gembes et Mençe Cervaç et Vali filius Abrae, omnes de Antibaro*), примили су, 19. маја 1330, од Николе Буће из Котора 350 перпера брсковских, да му их врате о дану св. Стефана, примајући обавезе прописане законима и одредбама града Бара (*renunciando nos supradicti omnibus legibus et statutis civitatis Antibari*) у погледу рока плаћања. — Доче удова Вала Бериславова из Котора одредила је, 4. јануара 1332, за свога пуномоћника фра Марка, опата манастира св. Спаса у Бару (*dominum fratrem Marcum, abbatem monasterii sancti Salvatoris de Antibaro*), да је заступа пред судом и изван суда у погледу њене имовине у Бару, да може продати, даровати, унајмити или отуђити на који било начин што буде сматрано за потребно (I: 161, 237).

Вита Тодоров из Бара, зет Церађе (*Vita condam Theodori de Antibaro, iener Ceragie*), задужио се, 31. јула 1331, код Нуџија Гиле из Котора 145 перпера венецијанских, да га подмири до Ускрса. У противном има да плати глобу краљу Рашке 100, Општини Бара 100 перпера, а поменутом Нуџију дупло (*solvam pene domino regi Rasie perperos C et communi Antibaris perperos C et dicto Nucio duplum*). Уговор су озваничили: Паскал Мратолов, судија, Матеј Матијев, аудитор, и Пиетро Савињанин, нотар (I: 197).

Матеј Матијев Абрахе био је јак привредник. Истиче се трговином сребра из српских рудника у заједници с Михом Спицом, чији је гроб откопан у крипти порушеног манастира св. Фрања у Котору, задужбини Јелене Урошеве, зване Анжујска.

Са Симом Петручијевим Гавунчи из Бара (*cum Syme Petruçi Gavunçi de Antibaro*) склопила је, 14. јуна 1332, Прва удова Милка из Котора, заједно са својим сином Јунијем, уговор о законитом браку, дајући му за жену своју кћер Раду (*filiam meam nomine Rada*), а у мираз своје митразне винограде, 35 асагија злата, гварнакију и позлаћену тунику, још једну гварнакију и тунику и огртач од зелене свите саје (I—2: 5).

Свештеник Марко Станополи, клерик цркве св. Марије у Бару (*presbiter Marcus Stanopoli, clericus sancte Marie de Antibaro*), завјештао је, 9. фебруара 1333, свом синовцу Марињу (*nepote meo Marino*) половину свога винограда и маслина у Мрчалету (*medietatem vinee mee et olivarum de Merçaleto*), а другу половину продао му је за 250 перпера, од којих је примио 100. Завјештао му је и три муљаче за маслине, двије у дашчари, једну у кући (*tocularia duo in palario et torcular quod est in domo*). Оставио му је кућу са свим припадностима, поред куће Богда Грдуша (*Gridusi*). Својој синовци Мари и њеним синовима завјештао је маслине код цркве св. Фелиџија (*olivas de sancto Felice*), некадашњи посјед Андрије Мендрера

(Mandreri). Клерицима (цркве св. Марије) оставио је кућу поред њихове куће (relinco clericis domum iuxta eos), с обавезом да сваке недјеље служе службу у славу Дјеве Марије; кућу не могу отуђити; може је, ако хоће, држати доживотно синовац Марин, али да им плаћа годишње 30 гроша (2 1/2 перпера). Цркви св. Фелиција оставио је њиву у Фрашенети, поред њиве цркве св. Тројице (in Frasseneto iuxta agrum sancte Trinitatis). Од 150 перпера које му има дати синовац Марко за други дио винограда и маслина завјештао је 50 перпера за радове у цркви св. Марије, клерицима те цркве 10 перпера за десетину од вина; сваком свештенику цркве св. Марије по 6, а клерицима по 4 динара; цркви св. Ђорђа и цркви св. Петра (ecclesie sancti Georgii et ecclesie sancti Petri) по 2 перпера; синовици Мари са синовима 15, сестри Мари 10 перпера; Доми кћери Марије, сину Петра Аполоса (Apolosi) и Драгослави по 6 перпера; клерицима цркве св. Илије (clericis sci Elie) 12, а малој браћи (fratribus minoribus) 6 перпера) Фра Чамуну (fratri Camuno) динара 18; свештенику Андрији Првошу (Pervosi) динара 12; остало за пописане сиромаше и мисе. За извршиоце тестамена одредио је два свештеника, Андрију Балета и Дабра Грдуша и синовца Марина (presbiteros Andream Balet et Dabro Gridusi ac Marinum neptem meum). Позива се на примјену обичаја и статута града Котора, Бара или којег другог града (cosuetudinibus et statutis civitatis Cathari, Antibari et eius libetalterius civitatis). Тестамент су озваничили: Марин Голија, судија, и Паскоје Мартолов, аудитор (I—2: 62).

Василије Шиарти из Бара (Basa de Sciatri de Antibaro) уступио је, 14. марта 1333, за дуг од шест перпера, которском обућару Неготи свога слугу Димитрија Скапинова Призренца (p'sari = Presari?), који је сагласан да му служи четири године за храну и одјећу, вјероватно и да га научи обућарском занату. — Менча Грегоров из Бара (Mençe Gregoris de Antibaro) ступио је, 11. јула 1334, у службу код Вала Трифунова Вали из Котора, да му служи вјерно десет година. — Петар и Андрија из Бара (Petrus et Andreas de Antibaro), браћа, подложили су, 15. августа 1336, своје ујаку Марину Станополи кућу у Бару, поред куће потомака Драчина, за 30 перпера брсковских. — За свога сводника из Бара (pro cognato suo de Antibaro) јемчио је, 10. априла 1333, Јуније Данче, као главни платиша, за 15 перпера које му је сводник позајмио од Милатка Богданова, которског млинара (I—2: 72, 118, 250; I: 288).

Степан Кривошијев из Бара (Stepan Crivosii de Antibaro) ступио је, октобра 1335 (?),⁵ на посао код мајстора Анђела, которског клесара, сина протомајстора Лауренција из Задра (који је у екипи Вите Которанина учествовао, свакако, у

изградњи Дечана). Имао је да служи годину дана. Мајстор се обавезао: да га храни, одијева, учи занату, и да му на крају службе да „мрку капу“, кошуљу и 9 перпера брсковских.

II

ДРУГИ ПЕРИОД (1395—1400). Послије владавине босанског краља Твртка (1385—91), Котор је постао самостална република (1391—1420). Балшићи, господари Зете, којој припада Бар, угрожавали су посједе и независност Котора, који је био принуђен да им, једно вријеме, плаћа трибут. Отуда су везе између ова два града у том периоду биле слабе. Зато су и которски писани извори из наведених шест година врло оскудни вијестима о Бару и његовим становницима. Углавном, помињу се неки Барани настањени у Котору.

Са Стањом Медојевићем из Бара, грађанином и становником Котора (*cum Stagni fillio de Medoye de Antibaro, nunc cive et habitatore Cathari*), склопили су, 10. априла 1397, брачно-миразни уговор Жанко („Занго“ — Занцо — Иванко) и његова супруга Станица, дајући му за жену своју кћер Катарину, а у мираз Станичину миразну кућу у Котору, са двије нове одрине изнад куће. Налазила се у предјелу цркве св. Марије Магдалене, поред куће „господина епископа од Градца“ — Превлаке (*iuxta domum domini Epi de Graçe*) и поред куће Стипана клесара, а изнад јавног пута. На кућу се плаћало цркви св. Трипуна 12 гроша которских годишње завјетине. Поред тога, Катарина је добила у мираз: 21 асагију злата, пар сребрних наушница и 49 перпера которских. Од своје бабе Доме добила је двије карубе (дионице) земље у Грбљу, у ждријебу Николе Белоглава, у мјесту званом Трешња (*Ceresigna*). Стањи је изјавио пред судом да је све то примио. — Дан прије тога, 9. априла, ђакон Матко Гости из Котора уступио је Станици жени Живка (Иванка), кћери Јунија Живоње из Котора, сва своја права која има према нотарској исправи из 1393, по којој му је Живко даровао кућу у предјелу цркве св. Марије Магдалене, поред куће епископа од Превлаке (*iuxta domum Episcopi de Graçe*), поред куће клесара Стипана, изнад јавног пута и испод куће поменутог Живка. Кућа је била заложена Андрији Стојановићу. — Сјутрадан по женидби, 11. априла, Стањо, поқ. Медоја из Бара, са својом женом Катарином (*nos Stagno quondam Medoye de Antibaro cum uxore mea Catharina*), обавезао се Доми кћери Доброслава Кодана, баби Катарине, да ће је издржавати до краја њеног живота, а двије дионице земље у Грбљу, завјештане Катарини, да послјије њене смрти остану Катарини. — Истога дана, Стањо и Катарина изјавили су пред судом: да Катаринина баба, Доме Доброславова Кодан, има доживотно уживати приходе од двије дионице земље у Грбљу, које је дала у мираз Катарини (II: 434, 435, 435).

Стањи Медојевић из Бара, зет Живка Жанкова (Stagni Medoevich de Anibaro, gener Zivchi Zangi), грађанин и становник Котора, подмирио је, 16. јуна 1397, дуг цркви св. Петра и Андрије у Котору, на што му је дао признаницу управитеља цркве, свештеник Марко Ивана Витиног. — Послије два мјесеца, 19. августа, Стањо Баранин, малотрговац и становник Котора, задужио се код Алмарија из Венеције, који се налазио у Котору, 45 перпера и 10 гроша которских (II: 316, 349).

Стањо Баранин примио је, 18. августа 1397, од Антонела Роса (Rosso), трговачког заступника Пиетра Гнора из Венеције, један вашел (једрењак мање врсте) пун уља, да га прода Андрија Кањош (II: 459).

Паштровску легенду о Кањошу Мацедоновићу обрадио је Љубиша у популарној истоименој приповијетки. Појаву јунака приповијетке везује за годину 1423. Кањош каже: да је „зимус превезао нешто трговине у Млетке и напунио брод као око: уљем, вуном, лојем и чапрама“ Андрија Кањош је Паштровић, настањен у Котору; има своју кућу. У августу 1397. примио је од млетачког трговца Гнора, који се налази у Котору, пун бродић уља, да га прода у Венецији. Године 1440. помиње се Радонја Кањошевић (Radogna Cagnosevich) као члан суда добрих људи који врше умир у Паштровићима.⁶

Стање Медојевић из Бара (ego Stagne Medoyevich de Antibaro), становник Котора, дао је, 3. јануара 1398, Гојку Ратковићу своју кућу у Котору, поред куће Марина Прумути, спојену с једне стране с кућом Божића Првинића, с друге стране кућом Радмиле Марошића, а изнад јавног пута. За кућу се плаћало Налу Сергијеву три гроша годишње о Лучинудне. — Истога дана, Гојко Ратковић се обавезао да плати Стању и његовом брату Белану из Бара (Stagni et Billano fratri suo de Antibaro), становницима Котора, 90 перпера которских за једну годину дана. — Стањо Баранин обавезао се пред которским судом, 31. маја 1438, да приликом подизања куће поред куће епископа (превлачког) неће ничим повриједити епископова права. — Стањо Баранин, Тодор Главати и Живко Живоња задужили су се, 6. октобра 1398, код Занина Масариџија из Венеције, трговца у Котору, 27 дуката, рачунајући дукат по 30 гроша которских (по 2 1/2 перпера), да га подмире након мјесец дана, по обављеном првом путовању (II: 508, 509, 546, 588).

Стањо Баранин, которски малотрговац, обавезао се, 24. фебруара 1399, врагити Занину Рожа (Rosso) из Короне (ser Zanino de Roxa de Corona), настањеном у Котору, 35 перпера которских, до краја четири мјесеца, у противном да плати „6 за 5“. — Протомајстор Радобрат из Пераста, которски бродоградитељ, обавезао се, 7. априла 1399, Стању Баранину да му изради једрењак

⁶ Р. Ковијанић, *Кањоши из Паштровића*, Зборник Матице српске за књижевност IV—V (1956—7), 269.

као онај у бродоградилишту, са 6 весала, дугачак 8, а широк 4 лакта, да има 30 ребара, да буде катранисан и готов до Духова. Ако не сврши на вријеме, да за сваки дан преко рока плаћа два гроша. Од 35 перпера за рад, бродоградитељ је примио 25 унапријед (II: 640, 656).

Са Беланм Медојевићем из Бара (*cum Belano Medoyevich de Antibaro*), грађанином и становником Котора, которски ковач Ђуро склопио је брачно-миразни уговор, 7. новембра 1398, давши му своју кћер Мадну за закониту жену, која се има вјенчати по обреду „свете мајке цркве“ (што би значило: да је она била католикиња, а Белан православни). Медна му је донијела у мираз: 40 перпера которских, виноград у Столиву од 15 квадрањола, изнад винограда и земље Мексе Јунијева Болице, испод винограда манастира св. Ђорђа у Которском заливу, поред јавног пута и винограда „сер Ивана покојног Петра господина Николе Буће“ (*ser Johannis quondam Petri domini Nicolai de Buchia*), на који се виноград плаћало 6 гроша годишње цркви св. Марије на ријеци (у Котору); поред тога, гварнакију опшивену златом постављену, нову тунику са рукавима, украшену позлаћеним сребром од четири унча и двије асагије тежине, два прстена у вриједности 10 перпера и пар сребрних наушница тежине четири унча. Белан је изјавио пред судом да је све то примио (II: 605).

Ђурин Добришиновић из Бара, који се налази у Котору (*Giurin Dobrisinovich de Antibaro, nunc existens personalter in Catharo*), Анто Радоњић и Добрин Милиновић, оба из Котора, створили су, 15. октобра 1396, трговачко друштво (*societatem*), са обавезом да зараду дијеле на три једнака дијела, да равномјерно плаћају за уљане судове (*magazeni pro aliquo vase olei*) и за све друго што се тиче трговине. — Ђурин Доброшиновић из Бара (*Dobrosinovich de Antibaro*), који се лично налази у Котору, обавезао се 8. октобра 1398, да плати Ђурђу Николину из Котора 33 перпера которска за мјесец дана, послје обављеног путовања, гарантујући лично и својом имовином, у противном да плати „6 за 5“ (II: 370а, 590).

Јован Самуел из Бара, из познате властеоске породице, помиње се такође у которским споменицима, односно помињу се његова жена и син. Гајуша жена покојног Јована Самуела из Бара (*domia Gaiussa uxor quondam Johanis Samuelis de Antibaro*) одредила је Трифуна Анђелова Сити, 20. фебруара 1397, за свог помоћника у Котору. — Послије године дана, 20. IV 1398, Трифун Бућов Бућа је дао изјаву да је подмирен од пуномоћника Ђованија из Фиренце и Трифуна Анђелова Сити, пуномоћника Гајуше удове Јована Самуела из Бара. — Концем септембра исте године, Гајуши је остао дужан 20 перпера Никола Јунијев Болица за Трифуна Бућова Бућу. — Трифун Бућов Бућа остао је, 1. октобра 1398, дужан Гајуши 26 перпера которских, за које јој залаже бачву вина од 40 квинква, која се налази у магазину

Саве Цегел, са обавезом да је подмири продајом вина о Божићу; у противном, све вино у три бачве које има у истом магазину имају се употријебити за подмиру тога дуга. — Послије десет дана, Гајуша Јована Самуела из Бара уступила је Марину Бизанти своје право на наплату 26 перпера које јој дугује Трифун Бухов по признаници од 1. октобра, односно на заложено вино у подруму Цигела (II: 415, 432, 578, 578, 591).

Лауренције Јованов Самуел из Бара (Lauro fillius quondam Johannis Samuelis de Antibarò), налазећи се у Котору, даје завазда, 31. маја 1398, половину винограда и земље на Пучу Владиславу Драгу, которском архиђакону, која је земља припадала миразној имовини његове мајке (*dox matris mee*), као што се види из јавне исправе коју је писао которски нотар Зентелуције из Осима 24. маја 1349. Виноград и земља налазе се изнад винограда „господина Трифуна Буће, протовестијара“, испод винограда Милина Цегали, а поред јавног пута. — Архиђакон Владислав Драго дао је, 4. јула 1398, у закуп Ригуши удови Трифуна Маркова Драга, половину земље на Пучу коју је добио од Лауренција Јованова Самуела из Бара (*per Laurentium quondam Johannis Samuelis de Antibarò*). — Ригуша удова Трифуна Маркова Драга вратила је, 11. јануара 1399, архиђакону Владиславу Драгу посјед на Пучу који је некад припадао Лору Јованову Баранину (*Lore de Zani de Antibarò*), који је држала у закуп (II: 545, 556, 635).

Прије би се могло рећи: да је поменута Гајуша била маћеха (а не мајка) Лауренција Јованова Самуела. Она је имала два сина из (првог) брака са Которанином Болицом, чланом разгранате породице, треће по угледу у то вријеме, и врло старе, зване Биволчић. Петар Болица помиње се средином XII вијека као заповједник Котора. Дамјан Болица био је изасланик Котора ка Људевиту Анжујском за вријеме његова боравка у Загребу (1382), да тражи потврду старих привилегија датих од стране Немањића. У фебруару 1396, био је кнез самосталног Котора. Из ове породице је Зано Грбичић из Његошева „Горског вијенца“

Гајуша жена пок. Јована Самуела из Бара даровала је, 12. октобра 1398, своје сину Андру Болици (*Gaiussa uxor quondam Johannis Samuelis de Antibarò do et dono Andro fillio meo*) сва права која је имала по признаници од 31. септембра 1398, по којој Никола Јунија Маринова Болица дугује њој 20 перпера которских. — Сјутрадан, Гајуша Јована Самуела аБранина уступила је својим синовима Андру и Драгоју, браћи Болица (*Andro et Dragoye, fratribus de Boliça, filii mei*), сва своја права у Котору и околини по јавној исправи потраживања од Колана из Задра и других дужника. — Андро Болица обавезао се, 4. априла 1399, платити својој мајци Гајуши 200 перпера за годину дана (II: 592, 591, 657).

Сеја удова Јакоба Милани из Парме, бившег нотара Которске општине, са својим сином Павлом (из првог брака), скло-

пила је брачно-миразни уговор с Гаврилом Михаиловим Брак-
 јен, 7. фебруара 1397, давши му за жену своју кћер Алегрину
 из брака са Јакобом. Кћери и зету дала је у мираз: 800 перпера
 који се израђују у Котору (qua ad presens in Catharo fiunt), ку-
 ћу у Бару, у предјелу Куршети (Curseti), једно пјесковито и два
 поља у предјелу цркве св. Александра, са четири ораха, ограду
 маслина у Царевом долу (данас Царевићи?), поред посједа Ми-
 ра Орси (ogradam unam ollivarum in Cesaredo), ограду масли-
 на у предјелу Шпиноје (ogradam de olivis in contrata Spinoi),
 поред посједа Томе, врт у предјелу цркве св. Димитрија и други
 врт у Плика долу (unum ortum in contrata sancti Dimitrii, item
 ortum unum de Plicado); такође и ограду маслина у предјелу
 Стригод (unam ogradam ollivarum in cotrata de Strigod?). Сви ови
 посједи налазе се у округу Бара (in districtu Antibari). Можда,
 називи два посљедња локалитета треба да гласе: Плитко-до и
 Стриго-до. Поред тога, Сеја је дала кћери у мираз: кућу у Ко-
 тору коју је добила у наслеђе од свога оца Русина Доброва, пар
 свилених хаљина, подашивених мускатом, са сребрним позлаће-
 ним пуцадима, и двије дионице земље у Грбљу. У уговору је на-
 ведено: да имање у Бару које је припадало нотару Јакобу (који
 је по свој прилици био једно вријеме и нотар у Бару) није ни-
 чим задужено. Гавро је изјавио пред судом да је све то примио
 у посјед, и обавезао се да ће Никши Ганчолу платити 170 пер-
 пера которских задужених на добијено миразно имање. Уговор
 су озваничили: Никола Болица, судија, и Марко Драго, аудитор
 (II: 401—2).

Risto Kovijanić

BAR ET SES HABITANTS DANS LES MONUMENTS DE KOTOR DE XIV SIÈCLE

Résumé

Etant donné que les documents de Bar ne sont pas gardés, chaque
 donnée historique sur cette ville se trouvant dans les monuments de Ko-
 tor à une grande valeur. Au courant de XIV siècle les contacts entre ces
 deux villes étaient très vivants et se développaient dans tous cours de
 leur économie, surtout dans les rapports de la commerce maritime. Pen-
 dant la règne des Balšići ces contacts étaient minces parce que les réla-
 tions entre Kotor et Balšići étaient très tendues.

L'auteur en détail expose et explique toutes les formes de ces rap-
 ports entre Bar et Kotor en indiquant les nombreux inspireurs et por-
 teurs de ces rapports.